

ИҚТИСОДИЁТДА ИННОВАЦИЯЛАР
4 ЖИЛД, 5 СОН

ИННОВАЦИИ В ЭКОНОМИКЕ
ТОМ 4, НОМЕР 5

INNOVATIONS IN ECONOMY
VOLUME 4, ISSUE 5

ИҚТИСОДИЁТДА ИННОВАЦИЯЛАР
ИННОВАЦИИ В ЭКОНОМИКЕ | INNOVATIONS IN ECONOMY
№5 (2021) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9491-2021-5>

Бош муҳаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Гулямов Сайдахрар Садахмедович
Академик

Бош муҳаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

Вохидова Мехри Хасановна
Иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа
доктори

"Иқтисодиётда инновация" журнали тахририй маслаҳат кенгаши
Международный редакционный совет журнала "Инновация в экономике"
International Editorial Board of the Journal of Innovation in Economics

08.00.01 - Иқтисодиёт назарияси / Экономическая теория / Economic theory

Назаров Ш.Х. - и.ф.д.
Гафуров У.В. - и.ф.д., профессор
Мустафакулов Ш. И. - и.ф.д., доцент
Сайфуллаева М.
Маматкулов И.А.

Nanuli Khizanishvili - Doctor of Economic Sciences, Tbilisi Iv. Javakhishvili State University. Faculty of Economics
Екатерина Геннадьевна Господарик к.э.н., доцент, заведующая кафедрой аналитической экономики и эконометрики экономического факультета БГУ

08.00.02-Макроиктисодиёт / Макроэкономика / Macroeconomics

Салимов Б. Т. - и.ф.д., профессор,
Назаров Ш. Х. - и.ф.д.
Худойкулов С. К. - и.ф.н. доцент,
Валиев Б. - PhD.
Сафарова Н.Н.

Зубиташвили Тамар - доктор туристических наук, Телавский государственный университет, Грузия

08.00.07-Молия. Бухгалтерия ҳисоби. / Финансы. Бухгалтерский учет/ Finance. Accounting

Жиянова Н.Э. - и.ф.н., доц.

08.00.09-Жаҳон иқтисодиёти / Мировая экономика / World economy

Мурадова Х.М. - и.ф.д., профессор
Шарифхўжаев Ш.О. - и.ф.д.

Сардор Азам - и.ф.д.
Вохидова М.Х. - PhD.

08.00.10-Демография. Меҳнат иқтисодиёти / Демография. Экономика труда / Demography. Labor Economics. 08.00.13-Менежмент / Менеджмент / Management

Гулямов С.С. - академик
Умурзаков Б.Х. - и.ф.д., профессор,
Каршиев М.Э.

Маматкулов И.
Ғойипназаров С.Б. - PhD
Кадирова З.А. - PhD

Page Maker | Верстка | Саҳифаловчи: Хуршид Мирзахмедов

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

МУНДАРИЖА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

1. Tursunov Farkhod Umirzakovich, Azizkulov Bakhtiyor Khushvaktovich PRIORITIES IN TOURISM AND WAYS TO INCREASE THEIR ATTRACTIVENESS.....	4
2. Hasanov Bahodir Akramovich, Kenjaeva Farangiz Saydulloevna THE EFFECT OF TECHNOLOGICAL CHARACTERISTICS OF ENTERPRISES ON DETERMINATION OF PRODUCT COST IN THE MANAGEMENT ACCOUNT.....	12
3. Sadullaev Toir Hikmatullaevich FOREIGN EXPERIENCE OF INCLUSIVE ECONOMIC DEVELOPMENT.....	20
4. Egamberdiyeva Salima Rayimovna THE IMPORTANCE OF THE INNOVATIVE ACCOUNTING SYSTEM IN THE PLANNING OF INVESTMENT ACTIVITIES AND JUSTIFICATION OF PROJECTS.....	26
5. Azimova Hulkar Egamberdiyevna THE IMPORTANCE OF LEGAL AND INSTITUTIONAL FUNDAMENTALS IN ATTRACTING FOREIGN INVESTMENT.....	32
6. Hasanova Yulduz Murtazaevna THE IMPORTANCE OF FOREIGN INVESTMENT IN ENSURING THE SUSTAINABILITY OF THE COUNTRY'S ECONOMY.....	38
7. Alisherov Jasurbek Akbar oglu SUPPORTING SMALL BUSINESS AND PRIVATE ENTREPRENEURSHIP AND IMPROVING THEIR FINANCIAL MECHANISMS.....	45
8. Amirov Lochinbek Faizullaevich DEVELOPMENT TRENDS OF THE AGRICULTURAL SECTOR IN UZBEKISTAN.....	50
9. Zhalalova Madina Shoplatovna WAYS TO IMPROVE RAILWAY TRANSPORT IN UZBEKISTAN.....	57
10. Turobov Sherzod Alisherovich, Fakhriddinov Bakhreddin Fakhriddin ugli PROSPECTS FOR THE USE OF WOMEN'S LABOR IN RURAL HOUSEHOLDS.....	63
11. Daniyarova Feruza Bakhreddinovna THE ROLE OF INVESTMENT IN THE DEVELOPMENT OF AGRO-INDUSTRIAL COMPLEX IN UZBEKISTAN.....	70
12. Sayidov Komil Mamatmurodovich RESULTS OF TAX REFORM: IMPROVING THE TAXATION OF PROPERTY INCOME OF INDIVIDUALS.....	78

ИҚТИСОДИЁТДА ИННОВАЦИЯЛАР ИННОВАЦИИ В ЭКОНОМИКЕ INNOVATIONS IN ECONOMY

Турсунов Фарход Умирзакович

Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти
“Менежмент” кафедраси мудири, и.ф.н.

Азизкулов Бахтиёр Хушвактович

Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти
“Менежмент” кафедраси доценти в.б., и.ф.ф.д.

ТУРИЗМ СОҲАСИДАГИ УСТУВОР ЙЎНАЛИШЛАР ВА УЛАРНИНГ ЖОЗИБАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ ЙЎЛЛАРИ

For citation: Tursunov Farkhod Umirzakovich & Azizkulov Bakhtiyor Khushvaktovich. PRIORITIES IN TOURISM AND WAYS TO INCREASE THEIR ATTRACTIVENESS. Journal of innovations in economy. 2021. Vol. 4, Issue 5. pp.4-11

 <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9491-2021-5-1>

АННОТАЦИЯ

Мақолада туризм соҳасидаги устувор йўналишлар ва уларнинг жозибadorлигини ошириш ҳамда туризмни объектларини шакллантириш, ҳудуд-лардаги мавжуд салоҳиятдан тўлиқ ва самарали фойдаланиш борасида амалга оширилаётган ишлар кўламини кенгайтириш баён этилган. Шу билан биргаликда урф-одатларимиз, анъана-ю, турмуш тарзимизга, турли касбу-корларга боғлиқ тажрибаларимизни намойиш қилиниши ёритилган.

Калит сўзлар: Туризм, инвестиция, лойиҳа, салоҳият, самара, инфратузилма, ижодий ёндашув, жозибadorлик, истикбол.

Tursunov Farkhod Umirzakovich

Head of the Department of Management of
the Samarkand Institute of Economics and Service, dotsent.

Azizkulov Bakhtiyor Khushvaktovich

acting Associate Professor of the Department of Management,
Samarkand Institute of Economics and Service, Ph.D.

PRIORITIES IN TOURISM AND WAYS TO INCREASE THEIR ATTRACTIVENESS

ABSTRACT

The article outlines the priorities in the field of tourism and the scope of work to increase their attractiveness and the formation of tourist facilities, full and effective use of the existing potential in the regions. At the same time, it will cover the demonstration of our traditions, customs, lifestyles and experiences associated with various professions.

Keywords: tourism, investments, project, potential, efficiency, infrastructure, creative approach, attractiveness, prospects.

Турсунов Фарход Умирзакович
заведующий кафедрой менеджмента Самаркандского
института экономики и сервиса, к.э.н.
Азизкулов Бахтиёр Хушвактович
и.о. доцент кафедры «Менеджмент» Самаркандского
института экономики и сервиса, к.э.н.

ПРИОРИТЕТЫ В ТУРИЗМЕ И СПОСОБЫ ПОВЫШЕНИЯ ИХ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ

АННОТАЦИЯ

В статье обозначены приоритеты в сфере туризма и объем работ по повышению их привлекательности и формированию туристических объектов, полному и эффективному использованию имеющегося потенциала в регионах. В то же время он будет охватывать демонстрацию наших традиций, обычаев, образа жизни и опыта, связанных с различными профессиями.

Ключевые слова: туризм, инвестиции, проект, потенциал, эффективность, инфраструктура, творческий подход, привлекательность, перспективы.

Кириш

Жаҳон туристик ташкилоти концепциясида туризмнинг барқарор-лигига эришиш – келажак учун режалаштирилаётган имкониятларни яхшилаш ва кенгайтириб боришда, ҳудудлар эҳтиёжлари ва фаровонлигини таъминлашда муҳим роль ўйнаши қайд этилади. Шу боис, ҳозирги пайтда хизмат кўрсатиш тармоғининг бир қисми бўлган туризм соҳасини иқтисодий жиҳатдан ривожлан-тириш муҳим аҳамият касб этмоқда.

Хусусан, мамлакатимизнинг бой тарихи, қадимий ёдгорликлари, мўътадил иқлими ҳамда меҳмондўст халқи хорижликларни ўзига жалб қилиши табиий. Айниқса, юртимизда ҳукм сураётган тинчлик, барқарорлик, ўзаро меҳроқибат ришталари, миллатлараро бағрикенглик муносабатлари ўрнатилгани туризм ривожланишининг энг муҳим омиллари ҳисобланади.

Туризмда хизматлар кўрсатиш бозорининг мавжуд аҳволи мамлакатнинг ижтимоий – сиёсий ва иқтисодий ҳолатига баҳо беради. Яъни, у мамлакатлар ўртасидаги ҳамкорликни ҳамда инвестиция ва капитал оқимини таъминлаш дара-жаларини аниқлашда муҳим восита бўлиб ҳисобланади. Туризм нафақат иқтисодий жиҳатдан даромад келтиради, балки алоқа, қурилиш саноати ривожланиши, транспорт коммуникациялари шаклланиши ҳамда аҳоли истеъмол моллари ишлаб чиқарилиши, меҳмонхона инфратузилмаси такомиллаштирилиши, маиший хизмат кўрсатиш сифатини оширишга самарали таъсир қилади.

Айниқса, иш билан таъминлашда мазкур соҳанинг ўрни бекиёс. Айни пайтда жаҳонда 292 млн нафардан ортиқ киши туризм соҳасига жалб қилинган [23].

Туризмнинг ҳар тарафлама тараққий эттирилиши мамлакатнинг иқтисодий, сиёсий, ижтимоий жабҳалари юксалиши учун ҳамда ривожланган мамлакатлар қаторидан муносиб ўрин эгаллаши, шунингдек, талаблар даражасидаги кемпинг, мотель, меҳмонхоналар қурилиши, ресторанлар, йўллар бунёд этилиши, тарихий ёдгорликлар таъмирланиши, атроф-муҳит мусаффолиги таъминланиши, ҳудудлар ободонлаштирилиши учун сезиларли даражада ижобий таъсир кўрсатади.

Миллий туризм истикболларидан бири – малакали туризм хизматларининг йўлга қўйилиши ҳамда оммабоплигини таъминлаш, ҳар тарафлама жозибадор-лигини ошириш сайёҳлар сонининг узлуксиз кўпайиб боришига хизмат қилади. Дарҳақиқат, мамлакатимизда сайёҳлик индустриясининг жадал ривожлантирилиши бўйича амалга оширилаётган барча саъй-ҳаракатлар, ҳудудларнинг табиий ва ижтимоий ресурсларидан самарали фойдаланишни таъминлаётган маҳаллий дастурлар ижроси яқин келажакда ўз натижаларини бериши шубҳасиз. Хуллас, ҳар жиҳатдан имкониятларга бой бўлган юртимизнинг жаҳон туризмнинг

муҳим марказларидан бирига айланишида, унинг барқарор ривожланишида давлат ва маҳаллий дастурлар ижроси мақсадни амалга оширишда дастуриламал бўлади.

Дунёда шундай давлатлар борки, бир қарашда ўзлари ибтидоий тузум даврида яшаётгандек таассурот уйғотади, аммо туристларни маҳлиё этувчи шундай воситаларни кўз-кўз қилишадики, хайратдан ёқа ушлайсан, топқирлигига қойил қоласан, худди мана шу жиҳатлар сайёҳларни ўзига оҳанрабодек жалб этади. Бу билан, биз ҳам айнан шундай йўлни танлашимиз керак, деган фикрдан йироқмиз.

Аксинча, ҳудудларда туризмни ривожлантириш имконини берадиган барча мезонлар – миллий анъана ва урф-одатларимиз билан боғлиқ жиҳатлар, ижтимоий тараққиёт босқичларидан ҳикоя қилувчи ёзуву, ёдгорликлар, осориатиқалар, сиру синоатга тўла зиёратгоҳларга йўл очиш ва профессионал даражада таништириш табиат мўъжизалари, миллий маданиятимизнинг бошқа халқлардан ажралиб турувчи қирраларини, бир-биридан фарқ қилувчи маҳаллий аҳолининг турмуш тарзи ва ўзига хослигини намоиш қилиш кўзланган мақсадларга эришишда катта самара беради. Шу билан бирга, Ўзбекистон туризм бўйича халқаро ярмарка-ларнинг доимий иштирокчиси эканлиги, Тошкент шаҳрида ҳар йили мунтазам ўтказилаётган «Буюк ипак йўли бўйлаб туризм» халқаро ярмаркаси ўзбек туризми имкониятини, унинг маълум бир қирраларини намоиш этмоқда. Шундай кўргаз-малар жаҳон туристик компанияларини мамлакатимизда туризмнинг ривожланиши билан яқиндан таништириш ва ҳамкорлик алоқалари йўлга қўйилиши учун замин яратади.

Мавзунинг ўрганилганлик даражаси

Туризмни ривожлантириш муам-молари мутахассислар томонидан назарий ва амалий жиҳатдан мунтазам муҳокама қилиниб келинмоқда. Мазкур тадқиқот ишлари И.Т.Балабанов, М.Б.Биржаков, В.А.Квартальнов, М.А.Жукова [5-9] каби хорижлик мутахассислар ва юртдошларимиз Н.Т.Тухлиев, М.К.Пардаев, И.С.Тухлиев, Ғ.Х.Қудратов, К.Ж.Мирзаев [18-21] каби иқтисодчи олимлар томонидан олиб борилмоқда. Туризмда хизматлар кўрсатишни шаклланиши ва ривожлантиришнинг иқтисодий асосларини ҳозирги замонда кечаётган молиявий ўзгаришлар кесимида ташкил қилиш умумиқтисодий тараққиётнинг муҳим омилларидан эканлиги соҳа мутахассислари томонидан эътироф этилган. Аммо туризм соҳаси ривожининг концептуал асосларини шакл-лантириш ва уни амалда татбиқ этиш жараёнининг кўп қиррали ва ғоят мураккаб эканлиги боис туғиладиган муаммоларнинг аксарияти назарий ва методик жиҳатдан тўлиқ ўрганилмай қолмоқда. Айнан шу ҳолат олиб борилаётган тадқиқот ишининг мақсади ва вазифаларини белгилаш учун асос бўлиб хизмат қилди.

Тадқиқот объекти сифатида Ўзбекистоннинг туристик хизматлар кўрсатиш субъектлари танланди. Тадқиқотнинг предмети – туризм соҳасида юртимиз имко-ниятларини намоён этишнинг устувор йўналишлари ва жозибadorлигини ошириш билан боғлиқ бўлган иқтисодий муносабатлар мажмуасидан иборат.

Тадқиқот методологияси

Тадқиқотда анализ ва синтез, абстракт-мантиқий таҳлил, танлаб кузатиш, статистик ва иқтисодий таҳлил усуллари билан фойдаланилди.

Тадқиқотни назарий-услубий асоси. Мамлакатимиз Президенти Ш.Мирзиёев нинг фармонлари, қарорлари ва асарлари, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарорлари, Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги, Ўзбекис-тон Республикаси Давлат солиқ қўмитаси, «Ўзбектуризм» Миллий компанияси, Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитасининг меъёрий ва ҳуқуқий ҳужжатлари, шунингдек, мамлакатимиз ва хорижий иқтисодчи олимларнинг мавзу доирасидаги илмий ишлари, тавсиялари ва уларда қўлланилган методологик тамойиллар асос қилиб олинди.

Таҳлил ва натижалар

Туризм соҳаси охириги 30 йил ичида айниқса жадал суръатларда ривожланди. Бу вақт оралиғида халқаро туристлар сони 3,8 марта, бу соҳадан келадиган фойда 25 мартага ўсди. Ҳозирги вақтда туризм соҳасига дунё ялпи маҳсулотининг 6%, халқаро сармояларнинг 7%, иш ўринларнинг ҳар 16-чиси, дунё истеъмол ҳаражатларининг 12% тўғри келмоқда [23].

Ўзбекистон жуда катта туризм ва рекреация салоҳиятига эга, унда жами 7,4 минг маданий мерос объектлари мавжуд, улардан 209 таси тўртта музей шаҳарлар - «Бухоро шаҳрининг тарихий маркази», «Самарқанд шаҳри», «Хива шаҳридаги Ичан-қалъа», «Шаҳрисабз шаҳрининг тарихий маркази» ҳудудида жойлашган бўлиб, ЮНЕСКО бутунжаҳон мероси рўйхатида киритилган. 2010 - 2017 йиллар давомида туризм хизматлари экспорти ҳажми икки барабар ошди, 2017 йилда 546,9 миллион АҚШ доллари, 2018 йилда эса - 1041 миллион АҚШ долларини ташкил этди. 2016 йилгача хорижий ташриф буюрувчилар сонининг ўсиш суръати ўртача йиллик 8 фоизни, 2017 йилда - 7 фоизни ташкил қилиб, 2,69 миллион нафардан ошди. 2018 йил якунлари бўйича республикага 5,3 миллион хорижий туристлар ташриф буюрди. Хусусий секторни қўллаб-қувватлаш ва муҳофаза қилишга қаратилган чоралар қўрилгани натижасида, 2015 йилда 398 тани ташкил қилган туризм ташкилотлари сони 2018 йил якуни бўйича 950 тага, меҳмонхона хўжалик-лари сони - 661 тадан 900 тага етди[22]. Юқорида келтирилган маълумотлар ва ўрганишларга асосан қуйида келтирилган SWOT таҳлил қилинди, 1-жадвал.

1-жадвал

Ўзбекистонда туризм ривожланишини синергетик моделининг SWOT таҳлили

Афзалликлари	Имкониятлари
1. Минтақанинг туризми ривожлантиришга салоҳиятини мавжудлиги. 2. Жаҳон аҳамиятига молик тарихий – маданий ёдгорликларнинг мавжудлиги. 3. Юқори табиий имкониятларнинг мавжудлиги.	1. Минтақалар ва қишлоқ аҳолисининг даромадларини ошиши. 2. Республикада тадбиркорлик ва ишбилармонликни янада ривожлантириш. 3. Ижтимоий инфратузилмани яхшилаш.
Камчиликлари	Тўсиқлар
1. Қишлоқ ва шаҳар туристик инфратузилмасининг яхши ривожланмаганлиги. 2. Республикада ҳудудларида туристик ресурс базасининг тўлиқ ўрганилмаганлиги. 3. Туристлик маҳсулотлар ва туристик хизматлар рақобатбардошлигини пастлиги. 4. Туризмни ривожлантириш бўйича юқори малакали кадрларнинг етишмаслиги. 5. Туризмни ривожлантириш тўғрисида информацион базанинг яхши шаклланмаганлиги	1. Халқаро майдондаги салбий оқибатлар таъсири (жаҳондаги пандемия туфайли) 2. Туризмни ташкил этиш ва ривожлантиришга қаратилган ҳуқуқий-иқтисодий базанинг тизимлаштирилмаганлиги. 3. Минтақа экологиясига зиён етказилиши оддини олиш бўйича ишлаб чиқилган чора-тадбирларнинг аниқ механизмини шаклланмаганлиги

Дунё аҳолиси 7 миллиард кишини ташкил этганлиги сабабли, ички туризмни ҳам ҳисобга олган ҳолда сайёрамиз аҳолисининг қарийб ярми ҳар йили бевосита туризм бизнесига жалб этилади. БТТ тахминларига кўра, яқин ўн йилликларда туризм ҳажмининг ўсиш суръатлари сақланиб қолиб, 2020 йилга келиб, халқаро туристик ташрифлар сони 2,0 миллиардни ташкил этиши керак эди[23]. Аммо 2020 йилда бошланган жаҳондаги пандемия туфайли ҳар йилги туристлар сонининг камайиши кузатилди. Лекин, Ўзбекистондаги сиёсий барқарорлик ва иқтисодий моделнинг афзаллиги туфайли ҳозирги пайтда хизмат кўрсатилган туристлар сони ва шундан хорижий туристлар сони ҳам ўсиб бормоқда (2-жадвал).

2-жадвал

2019 - 2025 йилларда Ўзбекистон Республикасида туризм соҳасини ривожлантириш Концепциясини амалга оширишнинг мақсадли кўрсаткичлари [2]

Т/р	Кўрсаткичлар номи	2018 й.	2019 й.	2020 й.	2021 й.	2022 й.	2023 й.	2024 й.	2025 й.
1.	Ўзбекистонга ташриф буюрадиган хорижий туристлар сони (минг киши)	5 346	6 041	7 010	8 410	10 010	10 600	11 250	11 810
2.	Туризм хизматлари экспорти (млн АҚШ доллари)	1 041	1 180	1 360	1 620	1 900	2 000	2 080	2 170
3.	Ички туристлар сони (мингга ташриф)	15493	16 100	17 230	18 806	20 317	21 867	23 404	25 010

4.	Меҳмонхоналар ва шу каби жойлаштириш воситалари сони (дона)	914	1 100	1 620	2 200	2 600	2 800	2 900	3 050
5.	Жойлаштириш воситаларидаги хоналар сони (минг)	20,2	24	35	47	55	59	62	64
6.	Жойлаштириш воситаларидаги ўринлар сони (минг)	41	49	72	95	110	122	124	128
7.	Туроператорлар сони (нафар)	983	1 100	1 190	1 250	1 320	1 390	1 420	1450

Юртимизда туристларга исталган шаклдаги хизмат турларини таклиф этиш имкониятлари мавжуд. Бугун туристик имкониятларимизнинг 33 фоизи архитек-тура ёдгорликлари билан боғлиқ [22]. Яъни, Самарқанд, Бухоро, Хива каби шаҳар-ларимиз очик осмон остидаги ўзига хос музейлар сифатида юртимизнинг кўп асрлик тарихини намойиш этмоқда. Улар Миср, Ҳиндистон, Қадимги Греция ва Рим ёдгорликларидек муқаддас зиёратгоҳлар эканлигини ташриф буюраётган сайёҳлар қайта ва қайта тилга олишмоқда. Қадим тамаддун бешиклари – Бухорои Шариф, Ер юзи сайқали Самарқанд, «Очик осмон остидаги музей» Хиванинг бетакрорлигини дунё аҳли бир бор кўришни орзу қилади.

Бу шаҳарлар халқимизнинг узок ўтмиши, ҳаёт тарзи, маданияти, азалий қадриятларини дунёга кўз-кўз қилиб тургани бор ҳақиқат. Яна қанчадан-қанча тарихий шаҳарларимиз бор-ки, улар ҳақида дунё аҳли қисман хабардор, холос. Бугун асрлар оша жумлаи жаҳонни, бани-башарни осориатикалари, ноёб тарихий-маданий обидалари билан ҳайратга солиб келаётган бу кўҳна шаҳарларга келувчи ички ва ташқи сайёҳлар оқимини қониқарли даражада, деб бўлмайди. Бу нимадан далолат беради, демак, бу – ижтимоий ва табиий ресурслардан самарали фойдала-нишни ўрганишимиз зарурлигини кўрсатади.

Бундан ташқари, Бўстонлик, Паркент ва Пискент туманларининг сўлим гўшалари – Тяньшан тоғ тизмалари ён-бағри, Угом-Чотқол давлат миллий табиат боғи, Белдирсой каби ўнлаб бекиёс масканларга таърифу ташбих беришга ҳожат бор-ми? Ёки, Фарғона водийсининг қайси ҳудудида туризмни ривожлантириш мумкин эмас... Бу каби саволларнинг адоғи йўқ! Сирдарё вилоятидаги зиёратгоҳлар юртдошларимиз учун муқаддас қадамжоларга айланмоқда. Жиззах вилоятининг бетакрор тоғли ҳудудлари – Зомин, Бахмал ва Фориш туманлари ҳамда Самарқанд вилоятининг Ургут, Нуробод, Каттакўрғон ва Қўшработ туманлари ҳудудида энг мухташам туристик базалар қуриш имкони катта.

Қашқадарё вилоятининг Шаҳрисабз, Китоб ва Деҳқонобод туманларида, Сурхондарё вилоятининг тоғли ҳудудлари ва Бойсунда, Бухоро, Навоий, Хоразм вилоятларининг чўлли зоналарида ҳамда Қорақалпоғистон Республикасининг қадимий қалъалари харобаларига яқин жойларда миллийлигимизга хос барча ресурслардан фойдаланиб, ҳамёнбоп дам олиш масканлари бунёд этилиши мамлакатимизнинг туризм соҳасидаги қудратини намоён қилади. Энг аввало, республикамизнинг табиий заҳираларидан самарали фойдаланишда экологик хавф-сизликни, атроф-муҳит муҳофаза қилинишини дунё андозалари даражасига етказиш, табиий ресурсларни асраб-авайлашда давлат сиёсатини юритиш ҳамда манфаатдор идоралар зиммасига алоҳида масъулият юклаш, тармоқлараро комплекс бошқарувни йўлга қўйишга жиддий эътибор бериш лозим. Мазкур омиллар иқтисодиётимизнинг устувор вазифаларини, экологик сиёсатни қўллаб-қувватлашга, бебаҳо неъмат атроф-муҳит мусаффолигига, ҳудудларимиз гўзал-лигини тўлиқ сақлашга, ҳайвонот ва ўсимлик дунёси хилма-хиллигига, булоқлар, сою дарёлар ён-атрофини табиий ҳолича келгуси авлодга қолдиришга хизмат қилади. Бу эса, ўз навбатида, туризмнинг бир-неча турларини бевосита ва билво-сита ривожлантириш имконини беради.

Ўзбекистон Марказий Осиёда табиий кўллари ва денгизни эслатувчи сунъий сув омборлари кўплиги билан ажралиб туриши эса республикамизда туризмнинг яна бир муҳим йўналишини барқарор ривожлантиришга асос бўлиши мумкин.

Тўғри, турли таклифлар беришдан осони йўқ, лекин, ушбу таклифни амалга оширишда энг самарали, энг ҳамёнбоп механизмни, воситаларни, молиялаш манба-ларини қидириб

топиш жиддий вазифа эканлигини яхши тасаввур қиламиз. Шу сабабли, бу борада жамоатчилик фикрини уйғотиш, мақсадни амалга ошириш кўзда тутилаётган ҳудуднинг ижтимоий-иқтисодий аҳолини эътиборга олиш, маҳаллий аҳолининг, мутахассислар, тадбиркорлик субъектларининг муносабат-ларини ўрганиб чиқиш, шу соҳада етарли тажрибага эга экспертлар фикрига кулоқ тутиш, манфаатдор идораларнинг мутахассислари иштирокида якуний ҳулоса чиқариш режалаштирилаётган лойиҳалар ҳаётийлигини, ҳеч шубҳасиз, самарадор-лигини таъминлайди.

Республикамизда сайёҳлик инфратузилмасини мустаҳкамлаш, малакали кадрлар тайёрлаш ҳамда сайёҳлик маркетинги, менежменти йўлга қўйилиши халқаро туризм ривожланишига, меҳмонхона бошқарувини дунё андозаларига ўтказиш имконини беради. Шунингдек, меъморий обидаларни таъмирлаш ва ободонлаштириш, экотуризмни оммавийлаштириш, кадрлар салоҳиятини талаблар даражасига етказиш ва асосий йўналишларини белгилаб олиш, самарадорлик омилларини чуқур таҳлил қилиш, тизим ривожланишини таъминловчи восита-ларни татбиқ этиш туристик хизматлар ҳажмига ҳамда улуши ўсишига сезиларли даражада ижобий таъсир кўрсатади.

Айни пайтда сайёҳларни республикамизга жалб қилиш ҳақида фикр юритга-нимизда, энг аввало, ички имкониятимизга ҳолисона баҳо бериш ҳамда мавжуд салоҳият айнан қандай омилларга боғлиқ эканлигини ҳар тарафлама ўрганиш зарур. Ҳеч шубҳасиз, юртимизда сайёҳлар эътиборига ҳавола этадиган, ҳали тўла-тўқис ўрганилмаган жуда катта заҳиралар мавжуд, улардан бугунги тезкор тараққиёт даврида фойдаланмаслик ёки ушбу қувватларни ишга солмаслик ҳеч қачон ўзини оқламайди. Ўзбекистон – ер юзидаги жаннат деймиз, аммо изоҳлашни ўрнига қўйишда, таърифни асослашда катта меҳнат ва ижодий изланиш талаб қилинишини унутиб қўямиз. Яхши хабаримиз бор, ҳар бир ҳудуднинг бу борадаги карталари ишлаб чиқилиб, маршрутлари белгилаб олинган. Лекин, бераётган таклифимизга ҳақиқий қизиқиш уйғотиш, ишонтириш ва намоён этиш – талабни орттириш ва ҳажмини кўпайтириш шунчаки оддий иш эмас.

Демак, ҳали кўп тер тўкишга, жиддий мулоҳаза юритиб амалий жиҳатдан асослашга тўғри келади. Бугунги кунда туризм сердаромад ва барқарор ривожлана-ётган тармоқ сифатида жаҳон иқтисодиётидаги улуши 10,2 фоизни, йиллик ҳажми 7,6 трлн долларни, умумий бандликдаги улуши 9,2 фоизни ташкил этмоқда [22]. Бу борада бандлик рақами республикамизда тахминан уч фоиз атрофида эканлиги муайян ҳулосалар чиқаришни талаб этади. Айни пайтда Ўзбекистон ЮНЕСКО рўйхатига киритилган объектлари бўйича Марказий Осиёда биринчи ўринда бўлишига қарамай, ташриф буюрувчи сайёҳларнинг 85 фоизи 50–60 ёшлилар [22] эканлиги бу борада бажарилиши лозим бўлган ишлар салмоғининг нақадар катталигидан далолат беради.

Сўнгги йилларда қиймати уч млрд долларлик инвестициялар ҳисобидан узунлиги 2600 км бўлган замонавий автомобиль йўллари куриш ва рекон-струкция қилиш ишлари ниҳоясига етказилмоқда [22]. Шунингдек, кемпинглар, овқатланиш ва маиший хизмат кўрсатиш масканларидан иборат кўплаб йўл бўйи инфратузилма объектлари барпо этилмоқда. Жумладан, самарали фаолият кўрсата-ётган 11 та халқаро аэропортда энг замонавий авиалайнерлар, тезюарар поездлар туристларга ўз саёҳатларини тез, қулай ва хавфсиз ташкил этиш имконини бермоқда [22]. Мана шундай чора-тадбирлар, яратилаётган шарт-шароитлар ва қулайликлар натижасида мамлакатимизга ташриф буюраётган сайёҳлар сони икки миллион нафардан ошмоқда. Айни пайтда, республикамизда туризм соҳасида 200 мингдан [22] зиёд киши меҳнат қилаётгани, ҳар йили улар сафи мунтазам кенгайиб бораётгани тўғрисидаги кўрсаткичлар Ўзбекистоннинг келажакда дунёнинг туризм соҳаси ривожланган мамлакатлар қаторига қўшилиш учун астойдил ҳаракат қилаётганидан далолат беради. Туризм иқтисодиётнинг таркибий қисмларидан бири сифатида давр талаблари даражасида фаолият кўрсатишига эришиш жуда кўплаб тармоқларнинг бир-бирига узвий боғланишига, яхлит тизим шаклига келтирилишига, ишлаб чиқариш жараёнлари ва хизмат кўрсатиш турлари бевосита ва билвосита ривожланишига замин яратади.

Мамлакатимизнинг исталган ҳудудда туризмнинг бирон-бир йўналишини ривожлантириш мумкин, яъни, шу жойнинг ўзига хос ишлаб чиқариш ва хизматлар кўрсатиш кўникмаларини эътиборга олиш ва табиий ихтисослашувига қараб режа-лар тузиш, амалга ошириш лойиҳаларини тайёрлашда ҳаётийлигини таъминлаш, барча параметрлар, тартиб-қоидаларни экспертизадан ўтказиш мақсаду муддаони рўёбга чиқаришга хизмат қилади.

Хулоса ва таклифлар

Айтмоқчи бўлган фикримиз хулосаси таг-замирида сайёҳлар қизиқишини ошириш, «жамлаш маркази» орқали намунали урф-одат-ларимиз, анъана-ю, турмуш тарзимизга, турли касбу-корларга боғлиқ тажриба-ларимизни намоиш қилишда қулайлик яратиш ва бу борада маҳаллий аҳолининг ижодий ёндашувини шакллантириш мақсади мужассамлашган.

Таклиф ўрнида айтиш керакки, Ўзбекистон заминида ҳали туризмни ривож-лантириш борасида ишга солинмаган жуда катта ички ресурслар кўп. Шу боис, замонавий туризм индустриясини шакллантириш, энг асосийси, Республикада яқин келажакда туризмни ривожлантиришнинг яхлит Концепциясини ишлаб чиқиш ва изчил амалга ошириш, бунда барча ҳудуд ва тармоқлар, манфаатдор вазирлик ва идоралар, туризм соҳаси вакиллари, маҳаллий ва чет эллик салоҳиятли инвестор-ларнинг кенг иштирокини таъминлаш муҳим аҳамиятга эга. Шу билан бирга, туризмнинг тараққий топиши учун соҳага янгича нигоҳ билан қарайдиган, юқори интеллектуал салоҳиятга эга малакали, ташаббускор кадрлар тайёрлаш талаб эти-лади. Шу боис, Республикадаги олий таълим муассасалари, Туризмни ривож-лантириш давлат қўмитаси бўлинмалари ҳамда сайёҳлик компаниялари вакиллари ҳамкорлигида дунёқараши кенг, теран тафаккурга эга, салоҳияти юқори кадрларни тайёрлашга жиддий эътибор қаратиш лозим. Бу эса, ўз навбатида, жаннатмакон Ўзбекистон заминида сайёҳлик имкониятларини янада юқори босқичга кўтариш учун муҳим асос яратилган бўлар эди.

Иқтибослар/Сноски/References

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947-сон «Ўзбекистон Республикасини 2017-2021 йилларда янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида»ги Фармони, www.lex.uz
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 16 августдаги ПҚ-3217-сон «2018-2019 йилларда туризм соҳасини ривожлантириш бўйича чора-тадбирлари тадбирлар тўғрисида»ги Қарори. www.lex.uz
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 13 августдаги ПФ-5781-сонли Фармони таҳририда - Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 15.08.2019 й., 06/19/5781/3567-сон.
4. Azizkulov B.X., Siddikov A.A. Assessment of the features of investment in the development of agrotourism based on a cluster approach. Journal of innovations in economy. 2021. Vol. 4, Issue 1. (40-48) pp. DOI 10.26739/2181-9491-2021-1-6.
5. Александрова А.Ю. Международный туризм: Учебное пособие для вузов. - М.: Аспект Пресс, 2001. – 464 с.
6. Балабанов И.Т., Балабанов А.И. Экономика туризма. Уч. Пособие. - М.: Финансы и статистика, 2003. – 176 с.
7. Биржаков М.Б. Введение в туризм. – Издание 9-е переработанное и дополненное. – СПб.: «Издательский дом Герда», 2007. – 576 с.
8. Busby G., Rendle S. (2000). The transition from tourism on farms to farm tourism. Tourism Management, 21(6): 635-642. DOI:10.1016/S0261-5177(00)00011-X.
9. Жукова М.А. Менеджмент в туристском бизнесе: учебное пособие. - 2-е изд., стер. - М.: КНОРУС, 2006. – 193 с.
10. Квартальнов В.А. Туризм: история и современность: Избр. произведения: В 4-х т. - М.: Финансы и статистика, 2002. – 499 с.

11. Mirzayev K.Zh., Azizkulov B.X. Priorities for improving software efficiency in the digital economy. *Psychology and education* (2021) 58(2): 5866-5873 ISSN: 00333077 5866 www.psychologyandeducation.net.
12. Mirzaev K, Janzakov B. The ways of ensuring competitiveness in tourism. Book. LAP LAMBERT Academic Publishing (August 19, 2020). ISBN-10: 6202795982 88 pages.
13. Mirzaev K., Janzakov B. The determinants of international tourism (in the example of CIS countries). *European Journal of Molecular & Clinical Medicine*. 7(2) pp.1125-1133.
14. Mirzaev K.Zh., Azizkulov B.X. Issues of increasing the quality of goods and services based on the development of the digital economy. *Journal of innovations in economy*. 2021. Vol.1. Issue 1. pp: 31-35.
15. Mirzaev K. Approaches and issues for developing livestock services in Uzbekistan. *Perspectives of Innovations, Economics and Business*, PIEB 8 (2), 23-25.
16. Mirzaev K, Janzakov B. The ways of ensuring competitiveness in tourism. Book. LAP LAMBERT Academic Publishing (August 19, 2020). ISBN-10: 6202795982 88 pages.
17. Mirzaev K., Janzakov B. The determinants of international tourism (in the example of CIS countries). *European Journal of Molecular & Clinical Medicine*. 7(2) pp.1125-1133.
18. Тўхлиев И.С., Қудратов Ғ.Х., Пардаев М.Қ. Туризмни режалаштириш. Дарслик. – Т.: Иқтисодиёт-молия, 2010. -157 б.
19. Тухлиев Н., Абдуллаева Т. Национальные модели развития туризма. - Т.: Гос.науч.изд-во «Ўзбекистон миллий энциклопедияси», 2006. – 424 б.
20. Tursunov F.U. Digital economy and globalization: the importance of digital entrepreneurship development. *Journal of innovations in economy*. 2020. Vol.6. Issue 3. pp: 17-20
21. Пардаев М.Қ., Атабаев Р. Туристтик ресурсларни таҳлил қилиш ва баҳолаш. - С.: СамИСИ, 2006 – 137 б.
22. Ўзбекистон Республикаси Давлат Статистика қўмитасининг сайти. www.stat.uz.
23. www.uzbektourism.uz

ИҚТИСОДИЁТДА ИННОВАЦИЯЛАР

4 ЖИЛД, 5 СОН

ИННОВАЦИИ В ЭКОНОМИКЕ

ТОМ 4, НОМЕР 5

INNOVATIONS IN ECONOMY

VOLUME 4, ISSUE 5

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Тадqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000